

ספר זכרונותיו של בן-ציון כ"ץ

אמצעי להיטיב את מצבו מבחינת מדינית.

בשנת 1920 הצליח כ"ץ לעבור ללסביה ומשם לליטא פולדתו. על התקופה האחרונה ברוסיה הוא מס' פר: "החלטתי להוציא קיבוץ בעבר ריית בליטונרסיה. צריך היה לתור מין אצל סופר סת"ם שיכתוב את כל הטכסט באופן שאפשר יהיה לעשות ממנו פיתוח אבן ולהדפיס את הגלושות. מצאתי סופר אחד ושמו מגדל שכתב אותיות ממש כמו דפוס. רשיון היה לי, ונתתי לקיבוץ שם "דמוימים"... כבר נדפסו עשרה גלויות, ואני חכיתי שתדבר יסתיים, אבל לא זכיתי לכך". (עמ' 277). נראה שממאסו זה לא נשאר אפילו אכסמפלר אחד. בשנת 1928 השתקע בארץ-ישראל. לאחר שבר קר בה עוד בשנת 1914, וגם בארץ עסק בעיתונאות.

עניין רב יש בתיאורי המספרים העברים והידיים בני זמנו וכן בתיאורי העסקים ונצבורג, גרוז' ברג, סוליאקוב ואחרים. אנו מוצאים בספר פרקים כגון: "מספרים בפטרבורג" (עמ' 56), "בין י. ל. גורדון וצדרבוים" (עמ' 61), "בית גינצבורג" (עמ' 68), "מלופדים יהודים בפטרבורג" (עמ' 84), "כר צד קיבלתי רשיון להחמק" (עמ' 115), "בחרתי לי בית סודי נוח" (עמ' 187). ולא הבאתי אלא מעט מהרבה.

הספר נתפרסם תחילה בהמשכים באחד העתונים היידיים בניירורק ותורגם לתרגום נאה ושוטף על ידי ברוך קרמז וחבל שלא צורף לס' מר מפתח, שכן תרבת אישים נזכרים בו.

בספר זכרונותיו של בן-ציון כ"ץ (שהוא זה עתה יש משום תולדות ישראל ברוסיה ובפולין בסוף המאה התשע עשרה יכרע הראשון של המאה העשרים. המחבר, יליד 1875, היה עיתונאי חרוץ יעסן יודע דבר, והכיר את המספרים היהודים וכן את השתדלנים את ראשי הציבור למיניהם. כמו כן תיז לו עסקים עם צנזורים, שהיו ברובם מוסרים, וכן עם פרופסור רוס ושארא אנשים חשובים. שהיה צורך לקבל מהם המלצות לטובת ישראל. מפתיע מספר המוסרים הרב שהיה בפטרבורג, וי. ל. קצ' נלסון אמר על כך: "בפטרבורג אי אפשר להתמיר כל כך לגבי מוסרים כמו בעיתות" (עמ' 36).

פוצא של כ"ץ היה מבית חור דים, ובנצבורג מילא כרסו בש"ס ובפוסקים, ואף תורה באיסור חור תר. רק בגיל של 15-16 שנה התחיל ללמוד היסודי ועבר לחש' כלה ולכתוב מאמרים. שלוש שנים ישב בפטרבורג, למד באוניברסיטה יעסן באיסוף חומר היסטורי ממקורות עבריים לשם יצא "מסעי ההשכלה" וגם הוציא לאור שני חיבורים תורגמים. לאחר שנים של השתדלויות התחיל להוציא ב"שנת תרס"ג את העתון "הזמן". ולאחר מכן הוציא גם עיתונים אחרים. הוא ראה בעתון זה אמצעי להפצת ההשכלה בעם ומפילא גם

(*) חמשים שנה בהיסטוריה של יהודי רוסיה. מאת בן ציון כ"ץ. תרגם ברוך קרמז, הוצאת טברסקי, תל אביב תשכ"ג.